

لێکەوتە سیاسییەکانی دوایین برپاری دادگای فیدرالی له بەغدا و ههولێر

28-01-2023

نووسەرەکان

د. یاسین تەها

کورتە : دادگای فیدرالی به برپاریکی نوێ (١٧٠/اتحادیة/٢٠٢٣) گورزیکێ گهورهی له رێککهوتنیکێ سیاسی نێوان حکومهتی سوودانی و حکومهتی ههرێمی کوردستان دا (بهتایبهت پارتی دیموکراتی کوردستان)، چونکه دادگاکه رهوانهکردنی گوژمه پاره‌ی وهك پێشینه له بهغداوه بهیه‌کجاری و به‌شیوه‌یه‌کی بنجبر راگرت

دادگای فیدرالی به برپاریکی نوچ (170/اتحادیه/2023) گورزیک گهوره له ریکهوتنیکسی سیاسی نیوان حکومتی سوودانی و حکومتی هریمی کوردستان دا (بهتایبته پارتی دیموکراتی کوردستان)، چونکه دادگا که رهوانهکردنی گوزمهپارهی وهک پئشیننه له بهغداوه بهبهکجاری و بهشیوهیهکی بنجبر راگرت. ئەم برپاره که هاوشیوه و پشتراستکه رهوهی برپاری دژ به یاسای نهوت و گازی هریمی کوردستانی کوردستانه (15 شووباتی 2022)، دەرگای لهسەر چارهسهره کاتیبهکان بو کیشه داراییهکانی نیوان حکومتی فیدرالی و حکومتی هریمی کوردستان داخست، بهمهش له پوو تیورییهوه چارهی دیکه نهماوه جگه له ههوللی چارهسهری کیشه که له که بووهکان له ریکای یاساکانی بودجه و نهوت و گازی فیدرالی.

برپاره که دادگا نهگهرچی حوکمیکی دادوهیه، بهلام دوور نیبه له کهشی سیاسی و یاسی سیاست و به ناراستهوخو باس لهوه دهکات که ریکهوتنه سیاسییهکان و تهنا ته برپاره حکومییهکانیش سهنگ و بههیا نیه، تهگهر له یاسا پهسه ندرکراوه کانهوه سهراچاوهیان نهگرتیبت که نهخشهرپی بهردهمی دهسهلاتی جیبهجیکردن. له وهردهکاری جیبهجیکردنی یاسا داراییهکانیشدا دادگا که وهزارهتی دارایی سهراپشککردوه، بهگوزیهی خهملاندن و داتاکانی بهردهستی برپار له خهرجیهکان و گوزمهی پارهکان بدات، بهمهش بو لهمهولا قسهی بهکم له پرسه داراییهکان بو سامیه تیف وهزیری دارایی دهبت که به کردیهی ههر تهوهیکردوه.

همیشه برپارهکانی دادگای فیدرالی جیکه مشتومرن، ئەم برپارهی دواپیش بهشیوهیهکی زیاتر، چونکه یاسی ریکاری کارگێریه کهچی له دادگای فیدالییهوه دهچوه و هه ندیگ پینانواپه پسوپی "دادگای کارگێری" به، بهلام بههوی تهوهی بهگوزیهی دهستوو برپار و حوکمهکانی دادگا که قابیلی تییه لچوونهوه نیبه، هه موو رهخنه و تانهکان هیچ له بارودوخه که ناگورن و لهپاش دهچوونی برپاره کهش پرساری سههرکی له پوهه سیاسییه که یهوه چاره نووسی په یوه ندیبهکانی بهغدا و ههولیر و، بارودوخ ناوخویی هاوپه یمانی "ئیدارهی دهولت" له که بنکهی سیاسی حکومتی محمه د شیاع سوودانی و راگره په رلهمانیه که یهتی. ئەم هاوپه یمانیه جگه له رهوتی سهر سهرحم لایه نه شیعه سههرکییهکان و ههردوو هیزه کوردیه سههرکییه که (پارتی و بهکیتی) و ههردوو هاوپه یمانیه سونه که (سیاده و عهزم) ی تیدایه.

له بهکم کاردانه ودا لهسهر برپاره که، بارزانی، داوای له لایه نهکانی "هاوپه یمانی ئیدارهی دهولت" کردوه هه لوئستیان له مه ر برپاره که دادگا ههبت له سونگی تهوهی که شیونیهری کهشی ته رینی نیوان ههولیر و بهغداپه. ههروه ها کاته که ی ناسازوه له نیوه ریکیشدا "دژی مافی هریمی کوردستانه"، بهلام له بهر گوشاری شه قام و له بهر هاوبوچوونی زوربهی لایه نهکان له گهل نیوه روکی برپاره که دادگا، چاوه روان ناکریت هیچ یه که له لایه نه کاریگه رهکان بچنه ژیر باری رهخنه و گازنده له برپاره که یان له گهل دادگا که دا بکهونه کیشه وه، بهتایبته که ته رکی سهرشانی هیزه حوکمپانهکانی عیراقی ئاسان کردوه بو دهر بازبوون له ههر پابه ندیبه که له کاتی تهنگانهی پیکهینانی حکومت و له میانهی قول بادانی رهوتی سهدردا لهسهر خو یان دانابوو. له م حاله ته شدا چاوهکان لهسهر تهوهن که پاش تهوه ههنگاوی دووه می بارزانی چی دهبت؟ ئایا دهگاته کشانه وه؟ یان ههول ده ریت له یاسای بودجه و یاسا چاوه پوانکراوهکانی نهوت و دادگای فیدرالی، لیکه وتهی برپارهکان کال بکرنه وه وهک له بهکم کاردانه وهی ته مینداری عهسایب قهیس خه زعه لیدا ئاماژه یهکی دووری پئ کراوه؟

ههر له میانه به شدا دهر کهوتن و به کلابوونه وهی رای فه رمی و به کلابی به کیتی وهک لایه نی کوردی دووه می ناو هاوپه یمانیه که، گرنگی و باهخی خو ی هه به تایبته که ئیستا برپاری کوردی له ههولیر و بهغداش وهک جارن به گرتوو نیبه.

به رله دواپین برپاری دادگای فیدرالی "هاوپه یمانی ئیدارهی دهولت" خو ی له دوخیکی باشدا نه بوو، له نیو مالی شیعیدا نا کوکی زور له باره ی دابه شکردنی پو ست و چینه وهی ئیمتیازهکان سه ره به لداوه به جو ریک سه رو کوه زیران ناچار بووه جگه له راوژکاره دامه زراوه جیگیرهکان، 13 راوژکاری ئاشکرای دیکه بو خو ی دابه زرنیت، له کاتیکدا که به گویره ی یاسا ته نیا مافی شه شی هه به. له ولشه وه له سه ر پو ست و جومگه هه ستیا رهکان نا کوکییهکان به ردهوام له په ره سه ندان به لام هینده هه به فا کته ری ئیرانی و سیهری سه ر ریگرن له هه لوه شان وهی هاوپه ندیبه شیعییه که. له سه ر ئاستی دیکه، سونهکانیش خو یان له لایه نی کوردی زیاتر خو یان به مه غدوو ر ده زانن. هیچ له و گفانه یان بو جیبه جینه کراوه که به هوی وه پشنتیان کرده سه ر و حکومتی چوارچیه ی شیعه یان خسته سه ر پئ. به مدواپیا نه ش ته وه دهر کهوت که هه ندیگ له و گفانه له پوو ی کرده ییه وه ئیستا جیبه جئ ناکرین. له وانه ش کشانده وهی هه شد له شاره سونهکان، هه لوه شانده وهی ده زگای لپرسینه وه و دادگه ری (ریشه کیشکردنی به عس)، گیرانه وهی ئاوارهکان و ئاشکرا کردنی چاره نووسی بیسه روشوین کراوهکان و قه ره بوو کردنه وهی که سوکاریان و... هتد. ته گهر ئیستا ئەم برپاره ی دادگا، کوردیش بخاته حاله تی کشانه وه له هاوپه یمانیه که، ته وه هینده ی دیکه دوخی شلو ق و له رزوک ده بت، له کاتیکدا ئاستی پشنتیوانی ده نگه ران له کو ی نوینه رابه تی سیاسی و په رله مانی له خولی پینجه می په رله ماندا زور زور نزمه.

له بنه رته وه و به بن هیچ کیشه یه کی ناوخویی، گرفت و له مپه ری زور دهوری بنکه سیاسییه که حکومتی محمه د شیاع سوودانیان داوه، له لایه که قهیرانی دۆلار وهک شمشیری راکیشراو له سه ر گه رندیه تی و هه ره شه ی ته قینه وهی جه ماوه ری لیده کات، به تایبته پاش

خۆپيشاندانى بەردەم بانكى ناوەندى، لە لاکەى دىكە نىمچە كۆدەنگىيەك ھەيە كە گەپانەوھى سەدرىيەكان بۆ سەر شانۆ سىياسى ھەتمىيە و تەنيا لەسەر كات و دەرفەت وەستاو، ھەر ھىچ نەبەت لە دەروازەى ھەلبژاردنى چاوەپووانكراوى ئەنجومەنى پارىزگاكانەو، ديارە ئەگەر لە دەروازەى تورەييەكانى دۆخى ئابوورىيەو نەبەت. ئەم دوو پيشھاتەش ئىرادەى سىياسى و چاكسازى و ئامادەكارى زۆرى دەوێت و ئەوھش بەتەنيا بە چوارچۆھى ھاوئاهەنگى شىعە ناكريٹ كە ئىستا لە دلەخورتى مەرچ و كۆت و بەندەكانى ئەمەريكا داہە.

بە گەپانەوھ بۆ لىكەوتەى برياھەكە لەسەر پەيوەندى ھەولير و بەغدا، سەربارى رەخنەكان، دەكرىت برياھەكە گوشارىكى بەھيز بىت بۆ بىركردنەوھ لە چارەسەرى دريژخايەنتر و بەردەوام بۆ پرسى نەوت و بودجە، چونكە بە كردەوھ سەلمينراوھ چارەسەرە كاتىيەكان ئەگەرچى ئاسان و بەردەستترن، بەلام نابنە زامنى سەقامگىرى دارايى و ئابوورى لە ھەريمى كوردستان و ھەميشە لە ژىر نەشتەرى سكالادا دەبن، بەلام ئەوھش روونە ئەو چارەسەرە دريژخايەنە ئىرادە و بربار و پشوو دريژى و متمانەى پيوستە، چ لە ھەريمى كوردستان و چ لە بەغدا و پرسىارى سەرەكى ئەوھيە ئايا لە ھەردوولا دەرفەتى بۆ رەخساوھ؟